

Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over de tussentijdse evaluatie van Horizon 2020

(verkennend advies)

(2017/C 034/10)

Rapporteur: **Ulrich SAMM**

Raadpleging	Slowaakse Raadsvoorzitterschap, 14.3.2016
Rechtsgrondslag	Artikel 304 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie
	Verkennend advies
Bevoegde afdeling	Interne Markt, Productie en Consumptie
Goedkeuring door de afdeling	4.10.2016
Goedkeuring door de voltallige vergadering	20.10.2016
Zitting nr.	520
Stemuitslag (voor/tegen/onthoudingen)	180/0/3

1. Conclusies en aanbevelingen

- 1.1. Het Europees Economisch en Sociaal Comité (EESC) is ingenomen met Horizon 2020, een sterk en succesvol programma dat uitmuntendheid, gezamenlijke onderzoeksinfrastructuren en grensoverschrijdende samenwerking combineert en synergieën oplevert tussen de academische wereld, het bedrijfsleven, kleine en middelgrote ondernemingen en onderzoeksorganisaties.
- 1.2. Horizon 2020 is een essentieel beleidsinstrument voor de tenuitvoerlegging van de Europa 2020-strategie met het doel „bij te dragen tot duurzame economische groei en concurrentievermogen in Europa door de innovatiecapaciteit van de lidstaten en de Unie te versterken om het hoofd te bieden aan de belangrijke uitdagingen waarvoor de Europese samenleving zich geplaatst ziet”.
- 1.3. Het Comité doet daarom, in navolging van de commissie Onderzoek (ITRE) van het Europees Parlement, de oproep om de overheveling van 2,2 miljard EUR van het onderzoeks- en innovatieprogramma Horizon 2020 naar het Europees Fonds voor strategische investeringen (EFSI) terug te draaien.
- 1.4. Het is positief dat in het Horizon 2020-programma aan innovatie meer gewicht wordt toegekend. Innovatie is cruciaal voor economische groei. Het nieuwe mkb-instrument is een goed voorbeeld van een efficiënt aanvraag-, selectie- en monitoringproces.
- 1.5. De financiering van fundamenteel onderzoek is een enorm succes. Met name de ERC-subsidies worden zeer gewaardeerd en beschouwd als prestigieuze beloningen voor individuele onderzoekers. Zo fungeren ze als Europese benchmark.
- 1.6. Het Comité vreest dat de financiering van onderzoek naar maatschappelijke uitdagingen flink terugloopt. Aan veel succesverhalen van Europese onderzoekssamenwerking onder KP6 en KP7 kwam met Horizon 2020 een eind. Gezamenlijk onderzoek moet opnieuw een onmisbaar onderdeel worden van de onderzoeks- en innovatieketen.
- 1.7. Het Comité pleit voor een zorgvuldige evaluatie om te komen tot een aanvaardbaar evenwicht tussen de drie financieringspijlers: wetenschap op topniveau, industrieel leiderschap en maatschappelijke uitdagingen. Daarbij moet rekening worden gehouden met de verschillen tussen die pijlers ten aanzien van impact, aanlooptijden, hefboomeffecten en vooral specifieke Europese meerwaarde.

1.8. De EU dient de hele onderzoeks- en innovatieketen op een uitgebalanceerde manier te ondersteunen, van fundamenteel tot productgericht onderzoek.

1.9. De sociale en geesteswetenschappen moeten een sleutelrol spelen bij het voorspellen en analyseren van maatschappelijke ontwikkelingen ten gevolge van veranderingen in arbeids- en levensomstandigheden die verband houden met demografische veranderingen, de globalisering, klimaatverandering, nieuwe technologieën, de digitalisering en scholing voor hoogwaardige banen.

1.10. Het Comité bekijkt nauwgezet de prestaties van het Europees Instituut voor innovatie en technologie (EIT) en de aanbevelingen van de Europese Rekenkamer. Het verwacht dat de tussentijdse evaluatie tot aanzienlijke verbeteringen in het EIT zal leiden.

1.11. De nieuwe Europese Innovatieraad (EIC) die de Commissie voorstelt in te stellen en die zich rechtstreeks tot ondernemers/innoveerders zou moeten richten, kan een koepel worden die de financieringsinstrumenten voor innovatie stroomlijnt, en zo eraan bijdragen de innovatiekloof op doeltreffende wijze te dichten.

1.12. Bij de invoering van een nieuw financieringsinstrument zouden de andere instrumenten absoluut grondig moeten worden herzien, om hun aantal te verminderen en ze zo veel mogelijk te harmoniseren.

1.13. De verlening van mobiliteitsfinanciering en toegang is samen met steun voor onderzoekers voor grensoverschrijdende infrastructuur een van de hoekstenen van de Europese Onderzoeksruimte, die adequater zou moeten worden ondersteund.

1.14. Het Comité maakt zich buitengewoon veel zorgen over de grote verschillen tussen de lidstaten ten aanzien van hun financiering van onderzoek en innovatie. Die hebben geleid tot zeer uiteenlopende resultaten bij het binnenhalen van EU-financiering.

1.15. Alle instrumenten zouden moeten worden herzien met het oog op verbeteringen waarmee deze verschillen wellicht kunnen worden weggewerkt. Daarbij zal gezamenlijk onderzoek waaraan meerdere lidstaten meedoen een belangrijke rol spelen, evenals de nieuwe maatregelen om topkwaliteit te verspreiden en deelname te verbreden.

1.16. De nationale O&I-financiering moet worden versterkt. De lidstaten dienen zich te realiseren dat de Europese O&I-financiering niet in de plaats kan komen van nationale inspanningen.

1.17. Het Comité kan zich vinden in de conclusies van de Raad van 27 mei 2016, waarin wordt benadrukt dat er binnen het kader van Horizon 2020 voor moet worden gezorgd dat op leningen gebaseerde financiering niet op grotere schaal wordt toegepast ten koste van op subsidie gebaseerde financiering van O&I.

1.18. Het is zaak redelijke succespercentages te realiseren om verspilling van middelen en frustraties bij de beste deelnemers uit het bedrijfsleven en de academische wereld te voorkomen. Er is een reeks voorstellen voor tegenmaatregelen voorhanden en de Commissie moet die onverwijld uitvoeren voor de resterende looptijd van Horizon 2020.

1.19. De noodzakelijke verdere vereenvoudiging van de Horizon 2020-procedures blijft nog steeds een groot probleem. De Commissie heeft inderdaad met succes inspanningen geleverd om aanvragen te vergemakkelijken. Maar de fase van projectuitvoering kan nu met extra rompslomp gepaard gaan. De Commissie zou voor zover mogelijk moeten uitgaan van het principe dat naleving van nationale regels het belangrijkste criterium is, zolang als deze regels voldoen aan overeengekomen normen.

1.20. Bij de tussentijdse evaluatie moet worden nagegaan hoe Horizon 2020 in kwalitatief opzicht bijdraagt aan de doelstellingen om wetenschap op topniveau te bevorderen, dringende maatschappelijke uitdagingen aan te pakken en industrieel leiderschap te ondersteunen met het oog op grotere economische en inclusieve groei die in Europa echte banen creëert. De evaluatie zou zich niet te veel moeten richten op het kwantitatieve aspect, zoals het tellen van publicaties en octrooien en het berekenen van investeringsrendement, zoals bij de evaluatie van KP7 is gebeurd. Ook zouden compatibele indicatoren moeten worden vastgesteld voor investeringen in zowel onderzoek als innovatie binnen de structuurfondsen en het EFSI.

2. Inleiding

2.1. Horizon 2020 — het kaderprogramma voor onderzoek en innovatie (2014-2020) — werd in 2014 gelanceerd om de wetenschappelijke excellentie te verhogen, de grote sociale uitdagingen in Europa aan te pakken en de economische groei te bevorderen. Het volgde op het zevende kaderprogramma voor onderzoek en technologische ontwikkeling (2007-2013). De structuur van Horizon 2020 is flink anders dan die van KP7, omdat het huidige programma ook Europees Instituut voor innovatie en technologie (EIT) en onderdelen van het voormalige kaderprogramma voor concurrentievermogen en innovatie omvat. Uit deze nieuwe structuur en de naam blijkt dat innovatie in Horizon 2020 een veel grotere rol speelt dan in het vorige programma.

2.2. Het Comité heeft in een in maart 2012 uitgebracht advies⁽¹⁾ de voorgestelde verordeningen voor Horizon 2020 uitgebreid besproken.

2.3. Het is ingenomen met Horizon 2020, een sterk en succesvol programma dat uitmuntendheid, onderzoeksinfrastructuren en vooral onderzoekers uit verschillende lidstaten, geassocieerde landen en van over de hele wereld samenbrengt en belangrijke resultaten oplevert alsook synergieën tussen academici, het bedrijfsleven, kleine en middelgrote ondernemingen en onderzoeksorganisaties. Het is mondiaal het grootste publieke financieringsprogramma voor onderzoek en innovatie en laat duidelijk zien dat de EU in haar toekomst investeert.

2.4. Meer dan 90 % van het budget van Horizon 2020 gaat naar de volgende drie hoofdpijlers ervan:

- 1) „wetenschap op topniveau”, met de Europese Onderzoeksraad (ERC), toekomstige en opkomende technologieën (FET), mobiliteit van onderzoekers (MSCA) en Europese onderzoeksinfrastructuren (24,4 miljard EUR);
- 2) „industriële leiderschap”, met zes subprogramma's waarin de nadruk ligt op het concurrentievermogen van het Europese bedrijfsleven en speciale aandacht wordt geschonken aan financiering voor kleine en middelgrote ondernemingen (17 miljard EUR);
- 3) „maatschappelijke uitdagingen”, met zeven subprogramma's (29,7 miljard EUR).

2.5. De Raad en het Europees Parlement hebben ingestemd met het programma en een budget van in totaal meer dan 70 miljard euro aan financiering voor een periode van zeven jaar (bijna 80 miljard in lopende prijzen). Dit budget werd in 2015 met 2,2 miljard EUR gekort met het oog op de financiering van het EFSI.

2.6. Horizon 2020 heeft in de strategie van de EU een veelzijdige rol. Het is het financiële instrument voor de tenuitvoerlegging van de Innovatie-unie, een Europa 2020-vlaggenschipinitiatief dat erop gericht is het Europese concurrentievermogen op wereldvlak veilig te stellen. Het vindt zijn oorsprong echter in het Verdrag van Lissabon, met name artikel 179 e.v., op grond waarvan het doel is een Europees Onderzoeksruimte tot stand te brengen en de EU de taak krijgt om „programma's voor onderzoek, technologische ontwikkeling en demonstratie [ten uitvoer te leggen], waarbij de samenwerking met en tussen ondernemingen, onderzoekcentra en universiteiten wordt bevorderd”.

2.7. Horizon 2020 is opgesteld ten tijde van ernstige economische problemen en hoge jeugdwerkloosheid in Europa. De nadruk ligt dan ook veel meer op innovatie dan in eerdere EU-onderzoeksprogramma's. Innovatie wordt in dit verband in het algemeen opgevat als de commerciële introductie van nieuwe of aanzienlijk verbeterde producten en diensten.

2.8. Tegen deze achtergrond kent Horizon 2020, met zijn focus op economische groei, ook een nieuw mkb-instrument dat specifiek is gecreëerd om individuele kleine en middelgrote ondernemingen te helpen innovatiever te zijn. Doel ervan is om 20 % van de financiering van de 2e en 3e pijler ten deel te laten vallen aan kleine en middelgrote ondernemingen, waarbij financiële instrumenten meer aandacht krijgen.

3. Van onderzoek naar innovatie

3.1. Het Comité ziet dat Horizon 2020 succesvol is en staat positief tegenover de accentverschuiving naar meer innovatie met het oog op economische groei. Het wil echter wijzen op enkele gevaren met betrekking tot de onderzoeks- en innovatieketen, die dit succes zouden kunnen bedreigen.

⁽¹⁾ PB C 181 van 21.6.2012, blz. 111.

3.2. De EU dient zich te richten op de hele onderzoeks- en innovatieketen, van fundamenteel tot productgericht onderzoek. Alleen evenwichtige steun in deze gehele keten zal ervoor zorgen dat de gecreëerde knowhow ook wordt toegepast en uiteindelijk tot maatschappelijke en economische baten leidt. Het Comité pleit voor een zorgvuldige evaluatie om te komen tot een aanvaardbaar evenwicht tussen de drie financieringspijlers: wetenschap op topniveau, industrieel leiderschap en maatschappelijke uitdagingen. Daarbij moet rekening worden gehouden met de verschillen tussen die pijlers ten aanzien van impact, aanlooptijden, hefboomeffecten en vooral specifieke Europese meerwaarde.

3.3. Fundamenteel onderzoek is een enorm succes in Europa. De bottom-upfinanciering van FET, de MSCA's en de ERC moet absoluut op een hoog peil worden gehandhaafd. Met name de ERC-subsidies worden zeer gewaardeerd en beschouwd als prestigieuze beloningen voor individuele onderzoekers. Zo fungeren ze als Europese benchmark.

3.4. Modern onderzoek wordt vooral gezamenlijk uitgevoerd. Ongeacht het belang van de ondersteuning van individuele onderzoekers, betreurt het Comité dat de financiering voor gezamenlijk fundamenteel onderzoek in Horizon 2020 aanzienlijk is verminderd.

3.5. Fundamenteel onderzoek met een lange aanlooptijd voordat innovaties worden gerealiseerd en dat hoofdzakelijk is ingegeven door maatschappelijke uitdagingen, wordt voor het merendeel niet door de ERC gedekt. Dergelijk gezamenlijk onderzoek was onder eerdere kaderprogramma's heel succesvol, maar stelt onder Horizon 2020 niet veel meer voor. Het budget voor maatschappelijke uitdagingen is met 3,5% verlaagd met het oog op de financiering van het EFSI en gezamenlijk onderzoek op de lagere niveaus 1-5 van technologische paraatheid (TRL) heeft aan belang ingeboet ten gunste van hogere TRL's. Hierdoor zijn veel universiteiten en onderzoeksorganisaties gestopt met onderzoek naar maatschappelijke uitdagingen met als gevolg dat de samenwerking tussen het bedrijfsleven en de academische wereld eerder geringer dan intensiever is geworden. Het Comité dringt er bij de Commissie op aan om iets tegen deze zorgwekkende ontwikkeling te ondernemen. Essentieel is dat de financiering van maatschappelijke uitdagingen wordt hersteld en onderzoek op TRL's 1-5 een prominentere plaats krijgt in de Horizon 2020-pijler „Maatschappelijke uitdagingen”, zodat de hele onderzoeks- en innovatiecyclus kan worden bestreken. Het is in dit verband zeer belangrijk dat de Commissie met belanghebbenden overlegt over de details van de maatschappelijke uitdagingen op werkprogrammaniveau.

3.6. Het is positief dat in Horizon 2020 aan innovatie meer gewicht wordt toegekend. Innovatie is cruciaal voor economische groei. Het nieuwe mkb-instrument is een goed voorbeeld van een efficiënt aanvraag-, selectie- en monitoringproces. Het succes ervan blijkt uit het feit dat de oorspronkelijke doelstelling om 20% van de begroting ten goede te laten komen aan kleine en middelgrote ondernemingen, al ruimschoots is gehaald. Bij de evaluatie moet de impact en doeltreffendheid van dit instrument worden geanalyseerd in verhouding tot de verschillende soorten kleine en middelgrote ondernemingen alsook hun redenen om als afzonderlijk bedrijf een aanvraag in te dienen (zoals de meeste van hen doen) of als (nationaal of Europees) consortium. Verder zou goed moeten worden nagegaan in welke mate een verlaging van nationale mkb-financiering correleert met aanvragen voor EU-financiering. Essentieel is dat er op regionaal en lokaal niveau ook financieringsmogelijkheden voor kleine en middelgrote ondernemingen blijven bestaan en dat EU-financiering niet wordt gebruikt als argument om op decentraal niveau bezuinigingen op deze belangrijke bron van steun te rechtvaardigen.

3.7. Onmisbaar voor het succes van Horizon 2020 is deelname van het bedrijfsleven. Uiteraard is het totale steunbedrag uit Horizon 2020 voor het bedrijfsleven beduidend minder dan wat ondernemingen zelf aan O&I uitgeven. Bij de voornaamste voordelen voor private partners moet worden gedacht aan netwerkvorming en nieuwe contacten met universiteiten, onderzoeksorganisaties en andere stakeholders, zoals steden. EU-projecten zijn van grote betekenis voor het creëren van kritieke massa voor de ontwikkeling van nieuwe normen en voor het verschaffen van nieuwe knowhow, klanten, markten en talenten aan bedrijven. Dit gunstige effect voor het Europese concurrentievermogen moet verder worden gestimuleerd. Opgemerkt zij dat succesindicatoren zoals het aantal nieuwe banen nog niet op Horizon 2020 kunnen worden toegepast vanwege de aanlooptijd van innovatie en het scheppen van werkgelegenheid.

3.8. Het Comité volgt nauwgezet de prestaties van het Europees Instituut voor innovatie en technologie (EIT). Europa heeft sterke interactie nodig tussen bedrijfsleven, onderzoek en onderwijs, en dat is het hoofddoel van het EIT. Volgens een speciaal verslag van de Europese Rekenkamer (april 2016) heeft het EIT echter te kampen met een reeks grote problemen. Hoewel enkele daarvan onlangs al zijn opgelost, verwacht het Comité dat de tussentijdse evaluatie tot aanzienlijke algehele verbeteringen in het EIT zal leiden.

3.9. De Commissie is een discussie gestart over de oprichting en het werkkterrein van een Europese Innovatieraad (EIC). Die zou zich rechtstreeks tot ondernemers/innoveerders moeten richten en zou een efficiënter instrument kunnen worden om de laatste stappen voor het dichtn van de innovatiekloof te voltooiën. De EIC kan een koepel worden waaronder de voor innovatie relevante financieringsinstrumenten worden gestroomlijnd. Dit vereist uiteraard zorgvuldige synchronisatie en harmonisatie met alle andere financieringsinstrumenten. Het Comité steunt dit initiatief en is bereid aan de discussie erover bij te dragen zodra concrete voorstellen op tafel liggen.

3.10. Een van de voornaamste uitdagingen voor de komende jaren wordt het om het potentieel van Horizon 2020 optimaal te benutten voor de bevordering van sociale innovatie, een absolute noodzaak om de EU2020-doelstellingen te verwezenlijken. Daarbij is voor ondernemingen in de sociale economie, vanwege hun aard, een belangrijke rol weggelegd. De Commissie en de lidstaten zouden moeten waarborgen dat die ondernemingen onder dezelfde voorwaarden als andere spelers gebruik kunnen maken van Horizon 2020-financiering.

3.11. De sociale en geesteswetenschappen zijn van groot belang voor Europa. Onder invloed van de vergrijzing en demografische veranderingen zal de Europese samenleving er onvermijdelijk anders gaan uitzien, wat aanleiding geeft tot nieuwe onderzoeksprioriteiten⁽²⁾. De maatschappij zal fundamentele wijzigingen ondergaan op weg naar duurzaamheid. Veranderende randvoorwaarden ten gevolge van bijvoorbeeld de globalisering, klimaatverandering, toegankelijkheid van energie en nieuwe technologieën — met als grote aanjager de digitalisering — zullen de maatschappelijke veranderingen alleen maar sneller doen verlopen. Om voorbereid te zijn op de toekomst en over de juiste vaardigheden te beschikken voor toekomstige hoogwaardige banen, is het essentieel dat het onderwijssysteem wordt verbeterd. Er moet hoge prioriteit worden gegeven aan het in kaart brengen van de gevolgen van al deze ontwikkelingen voor de Europese samenleving, waaronder de eventuele problemen veroorzaakt door veranderingen in arbeids- en levensomstandigheden. De sociale wetenschappen moeten daarbij een sleutelrol spelen.

4. De Europese Onderzoeksruimte en de meerwaarde van Horizon 2020 voor de EU

4.1. Een van de doelstellingen van het kaderprogramma voor onderzoek en innovatie (Horizon 2020) is het voltooiën van de Europese Onderzoeksruimte (EOR). Horizon 2020 wordt ook beschouwd als beleidsinstrument voor de tenuitvoerlegging van de initiatieven in het kader van Europa 2020 en de Innovatie-unie. Kernaspecten van de EOR zijn een gemeenschappelijke Europees beleid voor onderzoeksinfrastructuur, gezamenlijke onderzoeksprojecten, de grensoverschrijdende mobiliteit van onderzoekers en de coördinatie van belangrijke onderzoeksprogramma's onder de moeilijke randvoorwaarde dat de EU-programma's moeten worden geïmplementeerd in een omgeving waar de meeste publieke financiering voor onderzoek en innovatie door de lidstaten wordt beheerd.

4.2. Het Europees Strategieforum voor onderzoeksinfrastructuren (Esfri) is tot nu toe een nuttig coördinatie-instrument gebleken voor het in kaart brengen van nieuwe onderzoeksinfrastructuren van pan-Europees belang. Het opzetten van grootschalige onderzoeksfaciliteiten hangt hoofdzakelijk af van nationale financiering, maar het Europese niveau is belangrijk voor de ondersteuning van consortia en het toegankelijk maken van infrastructuur voor onderzoekers over Europese grenzen heen. Het Comité deelt de bezorgdheid van onderzoeksgemeenschappen over de ontoereikendheid van deze steun en dringt er bij de Commissie op aan die flink te versterken en daarbij te garanderen dat Europese onderzoekers toegang krijgen tot de nationale en Europese faciliteiten die essentiële onderdelen van de EOR zijn.

4.3. In het algemeen is mobiliteit in de EOR van het allergegrootste belang. Daarom zouden financieringsprogramma's als de Marie Skłodowska-Curie Actions op een hoog niveau moeten worden gehandhaafd.

4.4. Het Comité verwelkomt het initiatief „Openstaan voor de wereld” en gaat ervan uit dat wetenschappelijke kwaliteit de voornaamste drijvende kracht daarachter blijft. De eerste aanwijzingen dat de teruglopende deelname van derde landen zelfs gevolgen voor geïndustrialiseerde economieën heeft — bijvoorbeeld voor de VS — moeten zorgvuldig worden onderzocht om de oorzaken van deze verontrustende ontwikkeling te achterhalen.

4.5. Gezamenlijk onderzoek van ten minste drie partners uit verschillende lidstaten moet de ruggengraat van de Europese onderzoeksfinanciering blijven. Het creëren van kansen voor verschillende innoveerders en onderzoekers om hun krachten te bundelen teneinde uitdagingen aan te gaan die niet door één land alleen aangepakt kunnen worden en synergieën in de EU-onderzoekswereld tot stand te brengen, dient op EU-niveau te gebeuren en is van grote meerwaarde voor de EU.

⁽²⁾ PB C 229 van 31.7.2012, blz. 13.

4.6. Het Comité maakt zich buitengewoon veel zorgen over de grote verschillen tussen de lidstaten ten aanzien van hun financiering van onderzoek en innovatie. Die hebben geleid tot zeer uiteenlopende resultaten bij het verkrijgen van EU-financiering. Het stelt tot zijn schrik vast dat deze verschillen zelfs nog groter worden. Vooral in de EU13 is weinig Horizon 2020-geld binnengehaald. De nationale financiering van onderzoek en innovatie loopt dus enorm uiteen. Dat heeft niet alleen te maken met het ongelijke bnp in de EU, maar eveneens met het feit dat de sterkere lidstaten ook relatief veel meer aan onderzoek en innovatie uitgeven dan de zwakkere.

4.7. Het mag duidelijk zijn dat de doelstelling om 3 % van het bnp aan O&I te besteden (Lissabon 2007), met name niet is gerealiseerd vanwege de tekortschietende nationale financiering van onderzoek en innovatie. Horizon 2020 draagt daar slechts in geringe mate aan bij. De nationale onderzoeksfinanciering moet daarom worden versterkt. De lidstaten dienen zich te realiseren dat de Europese onderzoeksfinanciering niet in de plaats kan komen van nationale inspanningen. Dit is ook cruciaal om het risico op hersenvlucht in sommige lidstaten tegen te gaan.

4.8. De groeiende kloof tussen de lidstaten dient te worden onderzocht om de oorzaken daarvan te vinden. Het Comité is ingenomen met de nieuwe maatregelen om topkwaliteit te verspreiden en deelname te verbreden, die kunnen helpen om deze kloof te verkleinen. Andere te overwegen maatregelen zijn adviesverlening aan ondersteunende structuren voor aanvragers en de toevoeging van deelname door EU13-lidstaten als prioriteitscriterium bij even goede projecten, op voorwaarde dat de meedingende aanvragers aan dezelfde excellentiecriteria voldoen. Het Comité stelt in het bijzonder voor om een al bestaand financieringsinstrument te versterken — nl. gezamenlijk onderzoek — dat bruggen slaat tussen onderzoeksgemeenschappen en helpt verschillen weg te werken.

4.9. Het Comité steunt open-wetenschapsactiviteiten⁽³⁾. Er is vooruitgang geboekt bij de toepassing van open toegang voor publicaties, maar bij enkele uitgevers stuit dit nog steeds op grote tegenstand. Met een gecoördineerde inspanning van de EU zou daar wellicht wat aan kunnen worden gedaan. De ontwikkeling van open data moet worden toegejuicht, maar in de onderzoekswereld is nog altijd een bottom-upproces nodig om de details voor het gebruik daarvan vast te leggen.

4.10. De door de Commissie voorgestelde Europese wetenschapscloud zou Europese onderzoekers een virtuele omgeving kunnen bieden om hun data disciplineoverstijgend en grensoverschrijdend te bewaren, te delen en te hergebruiken. Het Comité staat achter dit initiatief omdat het meent dat dit belangrijk voor de bevordering van open data kan zijn⁽⁴⁾. De Commissie zou zorgvuldig rekening moeten houden met de al bestaande en goed functionerende grensoverschrijdende cloudsystemen van specifieke wetenschappelijke gemeenschappen en met nationale activiteiten waarmee hetzelfde doel wordt beoogd.

5. Efficiëntere procedures

5.1. Het Comité is ingenomen met de inspanningen van de Commissie om Horizon 2020 verder te vereenvoudigen. Minder bureaucratie, simpelere regels en meer rechtszekerheid zal met name kleinere spelers aantrekken.

5.2. Het nieuwe mkb-instrument is een goed voorbeeld van een efficiënt aanvraag-, selectie- en monitoringproces. Ondernemingen zijn erg positief over aspecten als de korte tijd waarbinnen aangevraagde leningen worden toegekend en de financiering van bottom-upideeën. Deze aspecten zouden als goede praktijkvoorbeelden kunnen fungeren voor andere Horizon 2020-instrumenten.

5.3. Met de vereenvoudiging van regels en instrumenten zijn belangrijke resultaten geboekt (bijv. de sterk verbeterde portaal-site voor deelnemers), maar een aantal grote problemen die de aantrekkelijkheid van het programma schaden, zal nog moeten worden opgelost. Zo is interne facturatie bijna onmogelijk, hoewel de meeste bedrijven en academische organisaties daarvan gebruikmaken, en hebben strengere bepalingen inzake de „volledige capaciteit” van benutte faciliteiten tot nieuwe complicaties geleid. De terughoudendheid van de Commissie om de werkelijke individuele salariskosten terug te betalen in plaats van oude bedragen uit het laatste afgesloten boekjaar, is een stuk verminderd, maar brengt nog steeds extra administratieve lasten met zich mee. De Horizon 2020-verordeningen vereisen vaak nog een parallelle boekhouding. Door dit alles moeten de deelnemers nog altijd over een indrukwekkende administratieve expertise beschikken voor de uitvoering van Horizon 2020. Dat maakt deelname voor met name kleine en middelgrote ondernemingen zeer lastig en ontmoedigt internationale partners.

⁽³⁾ PB C 76 van 14.3.2013, blz. 48.

⁽⁴⁾ Advies over het Europees cloudinitiatief — Bouwen aan een concurrentiële data- en kenniseconomie in Europa (TEN/592) (PB C 487 van 28.12.2016, blz. 86).

5.4. Het Comité dringt er daarom bij de Commissie op aan om Horizon 2020 te blijven vereenvoudigen en de regels voor deelname aan dit programma te respecteren, die de basis zouden moeten vormen „voor een bredere acceptatie van de gangbare kostenboekhoudpraktijken van de begunstigden”. Ook zou bij discussies over toekomstige kaderprogramma's moeten worden geprobeerd meer vooruitgang op dit vlak te boeken, dat wil zeggen dat de gangbare boekhoudbeginselen van de deelnemers waar mogelijk zouden moeten worden aanvaard, uitgaande van het principe dat naleving van nationale regels het belangrijkste criterium is, zolang als deze regels voldoen aan overeengekomen normen. Die normen zouden samen met de Europese Rekenkamer kunnen worden ontwikkeld en getest.

5.5. Met het oog op het volgende kaderprogramma zou ook absoluut moeten worden afgezien van het creëren van meer instrumenten. De Commissie zou daarentegen het aantal instrumenten actief moeten verlagen en daarbij de evaluatie van het GTI moeten benutten om alleen de doeltreffendste over te houden.

5.6. Het Comité doet, in navolging van de commissie Onderzoek (ITRE) van het Europees Parlement, de oproep om de overheveling van 2,2 miljard EUR van het onderzoeks- en innovatieprogramma Horizon 2020 naar het EFSI terug te draaien, teneinde de aanzienlijke negatieve gevolgen van deze besnoeiing ongedaan te maken. De EFSI-investeringen gaan naar projecten die niet kunnen worden beschouwd als alternatief voor de projecten die niet langer meer onder Horizon 2020 kunnen worden uitgevoerd, aangezien veruit de meeste EFSI-projecten geen onderzoeksaspecten maar de implementatie van bestaande technologieën betreffen. Dat is zeker waardevol, maar mag niet de bron van innovatieve nieuwe technologieën beperken die het Europese concurrentievermogen ten goede komen, waarin Horizon 2020 kan voorzien.

5.7. Onder Horizon 2020 legt klassieke medefinanciering, waarbij de Commissie subsidies verstrekt voor specifieke projecten en dus bijdraagt aan de totale kosten, het steeds meer af tegen financiële instrumenten. De financiering van onderzoek door middel van leningen is voor het bedrijfsleven en de academische wereld echter alleen maar nuttig aan het eind van de innovatieketen en niet in de fase van baanbrekende innovatie. Bovendien komen veel betrokken spelers niet in aanmerking voor deze instrumenten, omdat publieke onderzoeksorganisaties in tal van lidstaten geen leningen mogen aangaan. Horizon 2020 en toekomstige programma's dienen daarom primair op medefinanciering gericht te blijven.

5.8. Het Comité kan zich dan ook vinden in de conclusies van de Raad van 27 mei 2016, waarin wordt benadrukt dat er binnen het kader van Horizon 2020 voor moet worden gezorgd dat op leningen gebaseerde financiering niet op grotere schaal wordt toegepast ten koste van op subsidie gebaseerde financiering van O&I. Het Europese bedrijfsleven heeft nieuwe doorbraaktechnologieën nodig die zijn voortgekomen uit projecten met een hoog risico. Die zullen niet via leningen worden ontdekt.

5.9. De eerste jaren van Horizon 2020 kenden succespercentages van soms slechts 3%. In het algemeen bedraagt het succes nu 1:8, tegenover 1:5 ten tijde van KP7. Het is zaak redelijke succespercentages te realiseren om verspilling van middelen en frustraties bij de beste deelnemers uit het bedrijfsleven en de academische wereld te voorkomen. Als die percentages laag zijn, kunnen de kosten van de tijd en energie die in projectvoorstellen wordt gestoken, meer bedragen dan de uitgekeerde financiering. Er is een reeks voorstellen voor tegenmaatregelen voorhanden (impact preciezer gedefinieerd, procedures in twee fasen, professionele adviseurs, volgen van goede praktijkvoorbeelden) en de Commissie moet die onverwijld uitvoeren voor de resterende looptijd van Horizon 2020.

5.10. De Excellentiekeur voor excellente aanvragen die niet zijn gefinancierd, zou met name gunstig kunnen zijn voor kleine en middelgrote ondernemingen die hopen op steun uit de Europese structuur- en investeringsfondsen. Over de vraag of de staatssteunregels in dit geval geen roet in het eten zouden kunnen gooien, moet nog duidelijkheid komen.

5.11. Bij de tussentijdse evaluatie moet worden nagegaan hoe Horizon 2020 in kwalitatief opzicht bijdraagt aan de doelstellingen om wetenschap op topniveau te bevorderen, dringende maatschappelijke uitdagingen aan te pakken en industrieel leiderschap te ondersteunen met het oog op grotere economische en inclusieve groei die in Europa banen creëert. De evaluatie zou zich niet te veel moeten richten op het kwantitatieve aspect, zoals het tellen van publicaties en octrooien en het berekenen van investeringsrendement, zoals bij de evaluatie van KP7 is gebeurd. Ook zouden compatibele indicatoren moeten worden vastgesteld voor zowel onderzoeks- als innovatiesteun binnen de structuurfondsen en het EFSI.

Brussel, 20 oktober 2016.

De voorzitter
van het Europees Economisch en Sociaal Comité
Georges DASSIS